

Instituționalismul: conceptul, evoluția și actualitatea

Andrei BLANOVSCI,
doctor în științe economice, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică
de pe lângă Președintele Republicii Moldova

SUMMARY

The article examines the subject matter, the stages of development and the actuality of the tendency on institutionalism thinking. A special attention is given to such institutions as a family, ownership, market, enterprise, state, technological structures and so on. The author of the article points out that this knowledge is important for the Republic of Moldova.

Abordarea conceptului. În literatura de specialitate nu există o abordare unanim acceptată cu privire la definirea instituționalismului. Oricum, majoritatea specialiștilor susțin că instituționalismul poate fi definit ca fiind **un ansamblu de idei și teorii economice care consideră că forța motrice a progresului economic și social contemporan o constituie astfel de instituții cum ar fi: statul, familia, proprietatea individuală, piața, întreprinderea, tehnostuctura, biserica, cadrul legislativ, tradițiile ș. a.**

Determinând pentru societate un fel de reguli de joc, instituțiile pot fi formale, adică oficiale, și neformale, adică neoficializate de către stat. În totalitatea lor, acestea exercită o influență decisivă asupra vieții economice și sociale.

Instituționalismul a evoluat în timp și în spațiu. Apărut pe la sfârșitul secolului al XIX-lea în SUA, într-o perioadă relativ scurtă de timp, el devine un curent de gândire economică mondial, căpătând o largă răspândire în Franța, Suedia, Germania, Anglia, Italia și multe alte țări. În calitate de curent de gândire economică, instituționalismul are următoarele trăsături definitorii:

- o atitudine critică față de un șir de aspecte negative ale economiei de piață, precum și față de unele concepte teoretice clasice și neoclasice;

- calificarea instituțiilor drept forță motrice a dezvoltării economice și sociale;

- justificarea intervenției statului în econo-

mie în scopul evitării crizelor, șomajului, precum și al obținerii veniturilor nelegitime;

- promovarea ideii primatului socialului în raport cu economicul;

- în soluționarea problemelor economice trebuie să predominie principiul relativității și nu al absolutizării fenomenelor și proceselor analizate.

Premisele apariției și precursorii instituționalismului. Instituționalismul a apărut și s-a maturizat ca o reacție critică la adresa liberalismului clasic și neoclasice. Aceasta întrucât liberalismul economic care a dominat teoria și practica economică timp de peste 160 de ani, nu a fost împărtășit de toate țările, iar acolo unde s-a bucurat de susținere, nu toată lumea l-a acceptat.

Primul precursor al instituționalismului a fost celebrul istoric și economist elvețian Sismande de Sismondi (1773-1842), care a respins teza lui Adam Smith precum că năzuința individului de a-și spori câștigul personal este profitabilă pentru toți și argumentează necesitatea studierii rolului statului și al altor instituții în viața economică. Un alt precursor a fost Pierre Joseph Proudhon (1809-1865). Ziarist și scriitor francez, Proudhon a criticat necruțător în mai multe lucrări ale sale cu caracter economic, filozofic și sociologic sistemul capitalist pe care îl considera cauza tuturor nedreptăților. Ca și Sismonde de Sismondi, Proudhon era un apărător al micii proprietăți private, adeptul unui socialism de piață. Prin-

tre precursorii instituționalismului se numără și economistul german Friederich List (1789-1846). El s-a declarat adversar al liberalismului absolut, al mirajului, „mâinii invizibile”. Fr. List pleda pentru trecerea de la analiza individului la cercetarea națiunii cu nevoile acesteia și cerea prezența statului în activitatea economică și socială. Și totuși, cel mai de seamă precursor al instituționalismului este considerată școala istorică germană.

Școala istorică germană a trecut prin două etape: **prima**, numită Vechea școală istorică, s-a format la mijlocul secolului al XIX-lea; **a doua**, Noua școală istorică – la sfârșitul acestui secol. Prima școală a fost reprezentată de Wilhelm Roscher (1817-1894), Bruno Hildebrand (1812-1877) și Karl Knies (1821-1898). Cea de-a doua a fost reprezentată de astfel de figuri proeminente ca Gustav Schomoller (1838-1917), Max Weber (1862-1920), Werner Sombart (1863-1941) ș. a.

De notat că, deși a intrat în istorie ca școala „germană”, ea a avut adepți și în alte țări, în primul rând, în Anglia și Franța.

Indiferent de etapa în care s-a manifestat, școala istorică germană a criticat abstracționismul și logica pură a liberalismului economic clasic și neoclasic. Reprezentanții acestei școli susțin că economia trebuie studiată în contextul dezvoltării sale istorice și sociale, în timp și spațiu. Economia poate fi doar națională și ca atare ea trebuie abordată și analizată în propriu-i perimetru și în raport cu economiile altor națiuni. De aici, **știința economică trebuie să fie o știință despre economia națională.**

Concepția interesului personal, promovată de liberalii clasici și neoclasiici, ca un scop unic al activității economice, este considerată unilaterală. Oamenii sunt animați și de alte sentimente decât de cel al câștigului imediat: onoarea, datoria, statutul social ș. a. Din astfel de considerente această viziune este înlocuită cu cea a individului moral care se naște, se formează, trăiește și acționează într-un mediu socioistoric bine determinat. De aici, pentru

școala istorică germană, instituția (familia, grupul social, întreprinderea, statul ș. a.) accede individului.

Fără a nega avantajul liberei concurențe, precursorii instituționalismului fac apel la intervenția statului în economie. Mai mult, statul ca o instituție supremă a societății trebuie să fie însărcinat cu justiția socială, cu redistribuirea veniturilor, cu îmbunătățirea condițiilor de trai al populației.

Constituirea și etapele de dezvoltare a instituționalismului. Ca un curent de gândire economică, instituționalismul a apărut la sfârșitul secolului al XIX-lea în Statele Unite ale Americii, răspândindu-se treptat și în multe alte țări. O mare influență asupra formării curentului de gândire economică instituționalistă a avut-o, cum s-a menționat, școala istorică germană. Influența este atât de mare, încât, așa cum remarcă economistul francez Maurice Bosle, între 1870 și 1900, din 66 de economiști existenți în 22 de universități americane, 53 aveau studii făcute în Germania.¹ Pentru a reliefa și mai bine impactul școlii germane asupra instituționalismului american, vom menționa că în 1885, când a fost întemeiată American Economic Association, programa acesteia includea următoarele cinci puncte:

1. Abordarea istorică este fundamentală în știința economică.

2. Activitățile economice reprezintă doar un aspect al organismului social în dezvoltare; ele sunt foarte strâns legate de activitățile sociale, politice și religioase.

3. În virtutea acestor interrelații, chestiunea eticii trebuie pusă.

4. Această chestiune presupune și cere o întrebare asupra rolului statului în afaceri.

5. Abordarea istorică, punând accentul pe specificitatea fiecărui corp social, este în același timp contra imitării vreunui model.

De aici instituționaliștii americani, și nu numai, acordă o deosebită atenție în abordările lor teoretice și metodologice unor astfel de idei, cum ar fi:

¹ Ion Pohoăț. Doctrine economice universale, Iași, editura „Gh. Zane”, 1993, p. 277.

- viața economică este guvernată de instituții și nu de legi economice obiective, veșnice și universale;

- statul este îndreptățit și chiar obligat să intervină în activitatea economică pentru a organiza și controla desfășurarea acestei activități și pentru a evita crizele, disproporțiile, șomajul ș. a.;

- primatul socialului asupra economicului;
- acțiunile agenților economici trebuie analizate în cadrul instituțiilor din care fac parte.

Cele mai importante instituții ale societății contemporane sunt considerate familia, statul, religia, întreprinderea, legislația, obiceiurile, tradițiile.

În evoluția sa instituționalismul a trecut prin trei etape:

- instituționalismul negativist sau protestatar;

- instituționalismul pozitivist;

- neoinstituționalismul.

Prima etapă cuprinde ultimii ani ai secolului al XIX-lea și primele patru decenii ale secolului al XX-lea. Cei mai de seamă reprezentanți ai acestei etape au fost Thorstein Veblen (1857-1929), John Commons (1862-1945) și Wesley Mitchell (1874-1948). Tustrei au criticat societatea capitalistă și teoriile liberalismului economic clasic și neoclasic ca fiind prea abstracte și absolutizate.

T. Veblen a fost al șaptelea din cei doisprezece copii ai unei familii de norvegieni, emigrați în SUA. De mic copil a cunoscut „farmecul” sărăciei și mizeriei. După încheierea studiilor superioare, a predat teoria economică la universitățile din Chicago, Stanford și Missouri. Între anii 1919-1926 a făcut parte din colectivul Noii Școli de cercetare socială din New-York. T. Veblen este considerat figura cea mai reprezentativă a instituționalismului protestatar. El s-a făcut remarcant prin cercetările sale asupra structurilor economice ale societății în care a trăit și pentru analizele referitoare la sistemul economic contemporan.

T. Veblen și-a expus opiniile sale instituționaliste în lucrările: „Teoria clasei fără ocupații” (1893), „Teoria întreprinderii de afaceri” (1904), „Inginerii și sistemul de prețuri (1921) ș. a. T. Veblen examinează în aceste lucrări trei pro-

bleme majore ale societății contemporane:

- motivația activității economice;

- rolul clasei fără ocupații;

- „suveranitatea” consumatorului.

Motivația activității economice este analizată de economistul american sub două aspecte. **În primul rând**, el critică conceptul liberalilor clasici și neoclasicii care au pus în centrul cercetărilor lor științifice așa-numitul „*homo economicus*” (o persoană abstractă) care în activitatea sa economică este îndrumată numai de interesul obținerii unui profit cât mai mare. În viața reală, spune T. Veblen, nu a existat niciodată un asemenea om. Apoi argumentează teza potrivit căreia agentul economic fizic sau juridic are ca motivație a activității sale nu atât scopul majorării profitului, cât, mai ales, un șir de instincte, cum ar fi instinctul paternității, instinctul curiozității și chiar necesitatea îndeplinirii unei activități utile societății. **În al doilea rând**, T. Veblen respinge noțiunea de legi economice universale, lansată de economiștii clasici. Aplicând, asemenea altor savanți (de ex. A. Marshall), darwinismul în activitatea economică, el afirmă că viața este nimic altceva decât o luptă permanentă pentru existență, iar evoluția structurilor sociale este doar „un proces al selecției naturale a instituțiilor”.

Clasa fără ocupații este considerată de fondatorul instituționalismului protestatar ca una din principalele instituții dăunătoare ale societății capitaliste. În această clasă T. Veblen include proprietarii mijloacelor de producție, intermediarii, banchierii, rentierii și alte persoane care, fără a produce ceva, obține pe diferite căi necinstite câștiguri fabuloase, cheltuindu-le apoi pentru satisfacerea unor pretenții anormale. Ducând un mod de viață parazită, clasa fără ocupații reduce posibilitățile statului pentru soluționarea problemelor sociale ale producătorilor de bunuri materiale și de prestare a serviciilor utile.

Comparând diferite etape din istoria dezvoltării omenirii, T. Veblen ajunge la concluzia că, în esența sa, comportamentul individului contemporan nu se deosebește prin nimic de cel al omului din societatea primitivă. Atâta doar că individul contemporan este mai camuflat, mai viclan, mai șmecher, mai înștrăi-

nat. Și în trecut, și în prezent, clasa care domină nu îndeplinește niciun fel de munci fizice și nu produce nimic. Pentru a ajunge în vârful piramidei sociale, trebuie să fii carierist, să jefuiești, să minți, să-ți materializezi egoismul, cruzimea, setea de pricopsire. Criteriul rangului social al clasei fără ocupații îl constituie cheltuielile neproductive care au la temelie lor nu anumite nevoi raționale, ci dorința nenormală, aiurită chiar de a-și demonstra superioritatea de a se deosebi, de a-și satisface orgoliul.

Concepția privind „**suveranitatea consumatorului**” reprezintă o reacție critică a lui T. Veblen la teza lansată de neoclasicii S. Jermans, C. Menger, L. Walras ș. a., potrivit căreia consumatorul ar fi într-un anumit sens un „rege”, deoarece are privilegiul de a beneficia de cele mai bune mărfuri și servicii, procurate la cele mai convenabile prețuri. T. Veblen argumentează că o astfel de afirmare este o iluzie, o rătăcire, întrucât consumatorul nu este suveran în alegerea sa, ci este supus unor puternice presiuni, care îl impun, în cazul procurării mărfurilor la un comportament neindependent, nerațional. Așa se întâmplă că cei bogați consumă adeseori nu pentru a-și satisface niște nevoi raționale, ci fiindcă sunt mânați de necesitatea de a-i impresiona pe cei din jur, de a-i întrece pe alții, de a se lăuda, de a se arăta originali. Acest comportament este mai apoi „imitat” și de reprezentanții altor categorii sociale. Până la urmă se declanșează o goană tot mai intensă după originalitate, după modă ș. a. În consecință, se creează o situație paradoxală, când la unele mărfuri cererea crește paralel cu creșterea prețurilor, și nu invers. În asemenea condiții consumatorul își pierde orice suveranitate, el devine un sclav al modei, al ambițiilor.

Un adept al instituționalismului protestatar a fost J. Commons. În lucrările sale „O istorie documentară a societății americane industriale” (1910-1911), „Istoria muncii în SUA” (1918) a demonstrat că structura instituțiilor evoluează pe măsura schimbărilor fenomenelor și proceselor economice și sociale care au loc în societate.

Un susținător și promotor al instituționalismului negativist a fost W. Mitchell. El s-a pronunțat pentru acumularea unor date și fapte sistematice în vederea identificării tendințelor

de dezvoltare ale vieții economice și pentru aprobarea pe această bază a unor măsuri de politică economică adecvate.

În celebra sa lucrare „Ciclurile de afaceri” (1913), W. Mitchell introduce pentru prima dată în gândirea economică noțiunea de „ciclu de afaceri” ca instituție a societății contemporane.

A doua etapă în evoluția instituționalismului – **instituționalismul pozitivist** – cuprinde perioada de timp dintre anii '30-'70 ai secolului trecut și se caracterizează prin schimbarea accentului de la critica capitalismului la înaintarea diferitelor propuneri cu privire la perfecționarea lui. Printre aceste propuneri se află:

- difuziunea proprietății;
- constituirea economiei mixte;
- revoluția în distribuirea veniturilor.

Principalii promotori ai propunerilor menționate sunt considerați J. M. Clark (1884-1963) și A. A. Berle (1895-1971). Ei susțin ideea că, începând cu anii '50 ai secolului al XX-lea, în cele mai dezvoltate țări cu economie de piață a avut loc o schimbare radicală în structura proprietății capitaliste.

Pe lângă proprietatea individuală, care cedează treptat pozițiile dominante, devin tot mai răspândite asemenea forme, precum proprietatea acționară, proprietatea corporatistă și proprietatea publică. Mai mult, forma principală a întreprinderii devine societatea pe acțiuni, iar muncitorii coproprietari ai acestei societăți și deținători de acțiuni (hârtii de valoare), care dau dreptul de însușire a unei părți a venitului nou creat sub denumirea de „dividend”. Din aceste considerente A. A. Berle declară că în secolul al XX-lea a avut loc o revoluție în instituția proprietății, esența căreia constă în înlocuirea proprietății individuale cu proprietatea societară capitalistă.

Transformările în instituția proprietății au contribuit la apariția și constituirea **economiei mixte**. Economia mixtă reprezintă forma contemporană de activitate economică în componența căreia funcționează și se influențează reciproc două sectoare principale: **unul privat și altul public**.

Economia mixtă este, în esență, o economie descentralizată, o economie concurențială, o economie deschisă. De notat că în prezent toate țările Terrei, indiferent de nivelul

dezvoltării lor, de potențialul economic și cultural, de modul de guvernare, sunt economii mixte.

Concomitent cu difuziunea proprietății capitaliste și formarea economiei mixte a avut loc, după părerea instituționaliștilor „pozitiviști”, și **o revoluție în distribuirea veniturilor**. Muncitorii coproprietari ai societăților pe acțiuni, paralel cu salariile nominale, însușesc și un venit suplimentar numit „dividend”. Mărimea dividendului depinde de masa veniturii net al întreprinderii acționare și de numărul de acțiuni deținute de coproprietarul acesteia. Statul, instituția principală a societății contemporane, promovează și alte măsuri de justiție socială, care au ca scop atenuarea enormei „diferențieri de venituri între păturile sociale”.

Etapa a treia – **neinstituționalismul** – începe pe la mijlocul anilor '60-'70 ai secolului trecut și se distinge prin lărgirea ariei geografice și a caracterului cercetărilor efectuate. Teoreticianul principal al acestei perioade este John Kenneth Galbraith (1908-2006).

J. K. Galbraith s-a născut în Canada, a absolvit Universitatea din Toronto, unde capătă studii preponderent agrare. Susține doctoratul în economia agriculturii. A activat în calitate de profesor la universitățile din SUA, Canada și Franța. Se bucură de o popularitate enormă printre studenți. Fiind consilierul economic principal al Președintelui SUA J. Kennedy, i-a propus acestuia ideea de a pune accentul în practica sa economică pe teoria dirijismului economic al lui J. M. Keynes. Între anii 1961-1963 a fost ambasador al SUA în India.

J. K. Galbraith a publicat mai multe lucrări, cele mai cunoscute fiind „**Noul stat industrial**” (1967) și „**Știința economică și interesul public**” (1967).

Din aceste și alte lucrări fondatorul neo-instituționalismului desprinde concluzia că societatea contemporană este, în esență, o societate bazată nu pe raporturi de egalitate în lupta de concurență și cu suport în mecanismele autoreglatoare ale pieței, ci pe relații asimetrice, de inegalitate. Temelia unor astfel de raporturi o constituie concentrarea și cen-

tralizarea producției ca urmare a progresului științifico-tehnic și transformările economice și sociale.

Principalele instituții examinate de J. K. Galbraith sunt:

- marea întreprindere;
- tehnostuctura;
- planificarea;
- mediul economic;
- piața;
- statul.

În viziunea lui J. K. Galbraith forța economică și, ca o consecință, și cea politică a societății contemporane o constituie marea întreprindere. Evoluția economică a fost de așa natură, explică J. K. Galbraith, că în SUA **două sute** de întreprinderi uriașe folosesc două treimi din numărul de muncitori industriali. Câteva mari linii de aviație, două companii de linii telefonice, trei rețele de televiziune, câteva companii electrice au acaparat sectoarele lor de activitate. Cincizeci de mari bănci domină piața financiară. Concentrarea în domeniul asigurărilor și a comerțului, cu excepția comerțului de detaliu, este și mai mare. Aproximativ două mii de mari întreprinderi furnizează mai mult de jumătate din producția de bunuri și servicii create în cele 10-12 milioane de întreprinderi mijlocii și mici.²

Marile întreprinderi determină condițiile de producție și de preț. În astfel de împrejurări nu numai consumatorul este la dispoziția acestora, manevrat prin publicitatea adesea înșelătoare, ci și însuși statul este influențat și dirijat să ia măsuri și decizii favorizante marii firme. Totodată, J. K. Galbraith a observat că oricât s-ar concentra și centraliza o economie, ea nu va exclude niciodată mica întreprindere și pe micul întreprinzător. Dimpotrivă, adeseori existența acestuia din urmă devine o necesitate pentru cea dintâi. Între marea și mica producție există numeroase legături de interdependență.

Prin urmare, o economie este unică și indivizibilă. Dar marea producție întotdeauna va avea influență asupra celei mici.

O altă instituție examinată de J. K. Galbraith

² J. K. Galbraith, Nicole Salinger, Tout savoir ou presque sur l'économie, Paris, 1970, p. 47.

th este tehnostuctura. El consideră că în fond capitalismul contemporan este unul fără capitaliști cu nume proprii, anonim, impersonalizat. Astfel de întreprinzători de tipul lui Ford, Carnegie, Nalon ș. a. nu mai există. În marea întreprindere deciziile sunt luate de judecățile colective ale managerilor, directorilor comerciali, directorilor tehnici, inginerilor, oamenilor de știință, contabililor, șefilor de personal sau ai altor profesioniști de înaltă calificare. Anume ei formează **tehnostuctura** societății contemporane.

În marea societate pe acțiuni puterea tinde să treacă din mâna proprietarilor în cea a gestionarilor. În întreprinderile uriașe nimeni nu posedă mai mult de 1% din acțiuni. Rar când se mai întâlnesc firme mari cu acționari care să posede de la 2% la 10% din acțiuni. În general, acționarii sunt neinformați cu privire la afacerile curente ale întreprinderilor.

Tehnostuctura derivă din cerințele tehnologice moderne, din necesitatea îmbinării talentelelor specializate, a planificării, care, la rândul său, presupune o amplă cantitate de informație.

Una dintre instituțiile importante ale realității contemporane este considerată de către J. K. Galbraith **planificarea**. De notat că ideea de planificare în sensul raportului conștient între prezent și viitor a fost formulată cu mai mult de trei secole în urmă de cardinalul Armand Richelieu (1585-1643), care în anul 1624 a devenit cărmuitor al Franței. El intuise clar necesitatea de „a trasa planuri pentru a permite prezentului să fie legat fără daună de viitor”. De la apariția sa, planificarea a evoluat atât în ceea ce privește conținutul, cât și sfera de aplicabilitate. Astăzi, fără o planificare bine determinată, nu poate fi realizată o economie de piață avansată și, ca urmare, o politică economică și socială a unei țări.

„Toate economiile industrializate sunt, prin forța lucrurilor, larg planificate”³. Deosebit de importantă este planificarea în cadrul marilor întreprinderi. Acestea trebuie să facă față unui câmp crescut de activități, să răspundă impe-

rativului unei producții de masă. Planificarea în cadrul marilor întreprinderi decurge din necesitatea modernizării factorilor direcți și a factorilor indirecti de producție, intensificării proceselor integraționiste, lărgirii fluxurilor de export-import ș. a.

Mediul economic ca instituție a societății contemporane este analizat de J. K. Galbraith în contextul activității marilor întreprinderi și a planificării în cadrul acestora. El constată că mediul economic este dat de modul organizării și programării proceselor de producție și de desfacerea bunurilor materiale și a serviciilor. Fondatorul neoinstituționalismului afirmă că în alegerea formei societății economice determinante sunt nu concepțiile teoretice, ci „imperativele tehnologice și organizatorice”. J. K. Galbraith ajunge la concluzia că dezvoltarea economică a vremurilor noastre nu este autoreglabilă prin sistemul pieței, că organizarea, planificarea și gestionarea sunt direcțiile-cheie în prosperarea oricărei unități economice. Galbraith este conștient de pericolul supramonopolizării economiei. Prin întreprinderile mari se creează societatea belșugului. Totodată, el ține să atenționeze că marea firmă poate să sufocă și să subordoneze mediul economic în condițiile în care înlătură orice formă de concurență.

J. K. Galbraith analizează sub toate aspectele și rolul **pieței** ca instituție a societății contemporane. După părerea sa, la origini piața era locul unde se întâlneau vânzătorii și cumpărătorii, realmente, pentru a schimba produsele lor alimentare, îmbrăcămintea, vitele și alte mărfuri. Piața astăzi, apreciază el, „este, desigur, un concept abstract care implică vânzări ori cumpărări de bunuri și servicii”⁴, fiind golită de orice sens geografic. Șefii unor uriașe întreprinderi fac tranzacții deseori foarte complexe pe piețe unde ei n-au pus niciodată piciorul.

În trecut piața era unicul regulator al vieții economice. Ea dispunea de mecanisme proprii de stabilire a prețurilor în conformitate cu

³ J. K. Galbraith, Nicole Salinger, *Tout savoir ou presque sur l'économie*, Paris, 1970, p. 18.

⁴ Vezi, lucr. citată, p. 43.

cererea și oferta. În astfel de condiții rolul decisiv îi revenea concurenței perfecte. Asemenea tranzacții se puteau realiza numai în cazul în care guvernele nu interveneau deloc în activitatea economică. Până și marii producători erau constrânși să se supună acestui joc, acestui mecanism.

Evoluția economică a fost însă de așa natură, explică J. K. Galbraith, încât concurența perfectă nu mai acționează în economiile dezvoltate. Ea este înlocuită de câteva societăți anonime – monopoluri sau oligopoluri – care au puterea de a fixa prețurile lor și de a-și regla interesele. Marea întreprindere sinonimă cu sistemul industrial a distrus, astfel, mecanismele pieței cu concurență perfectă.

Cu toată puterea deosebită a marilor întreprinderi în societatea contemporană și cu toată creșterea rolului statului în viața economică, afirmă J. K. Galbraith, piața n-a dispărut. Multe întreprinderi exercită doar un control imperfect asupra prețurilor. Piața cu mecanismele sale de funcționare există pentru o mulțime de întreprinderi mici și mijlocii, pentru micii comercianți, pentru fabrici mari, dar care nu au o situație de monopol, într-o oarecare măsură pentru agricultură ș. a. Autorul neoinstituționalismului consideră că dezvoltarea sistemului industrial, punând capăt autototputernicei piețe libere, nu va conduce niciodată la dispariția acesteia ca unul din fundamentele esențiale ale economiei de piață.

J. K. Galbraith consideră **statul** ca fiind instituția supremă a societății. Rolul și funcțiile acestei instituții au evoluat pe măsura dezvoltării civilizației umane. În etapa actuală statul a devenit nu numai un reglator al proceselor politice, economice și sociale, ci și un mijloc de sprijinire a concurenței loiale și a pieței.

Statul impune sau stabilește prețuri minimale pentru produsele agricole, în particular, poate decreta cota beneficiilor minimale pentru micii comercianți. Guvernul poate acorda subvenții sau asistență financiară unor producători pentru sporirea competitivității producției, poate asigura salarii minimale garantate lucrătorilor nesindicalizați ș. a. Așadar, economia națională la proporțiile sale actuale nu se poate dezvolta fără o intervenție activă a statului.

Importanța cunoașterii ideilor și teoriilor instituționaliste în Republica Moldova.

Această importanță este condiționată de faptul că multe dintre instituțiile existente nu-și onorează pe deplin menirea lor inițială.

Ca și în alte țări, instituțiile constituie forța motrice a societății și în Republica Moldova. După natura manifestării, ele sunt similare cu cele din restul lumii. Deosebirea constă doar în faptul că unele dintre ele sunt mai „tinere” și cu mai puțină experiență. Anume de aceea cunoașterea lor devine tot mai actuală. Exemplele de mai jos confirmă această actualitate.

Să luăm, de exemplu, **instituția familiei**. Din cele mai străvechi timpuri familia a constituit celula-cheie a societății, „cuibul” cald care producea și reproducea generațiile viitoare, creștea, educa și pregătea cetățeni-patrioți. În curând, familia a suportat transformări profunde. Chiar și noțiunea de „familie” devine tot mai discutabilă. Denumirile sfinte de soț și soție tot mai des sunt înlocuite cu astfel de cuvinte din sfera afacerilor, cum ar fi partener sau parteneră pentru satisfacerea plăcerilor intime. În consecință, avem: creșterea numărului divorțurilor și reducerea sporului natural al populației. Numai în anul 2010 ponderea divorțurilor în totalul căsătoriilor în ansamblu pe țară a constituit 43,4%, iar în mediul urban – 76,5%. Sporul natural al populației la 1000 de locuitori a fost de 0,9. Crește numărul așa-numitor „copii de stradă”, elevilor care părăsesc studiile și a altor fenomene negative.

În societatea contemporană activează atât instituții formale, cât și neformale. La cele formale se referă statul cu toată rețeaua sa de organizații centrale și locale, iar la cele neformale – organizațiile neguvernamentale. În Republica Moldova acestea se numesc „ong”-uri. În prezent numărul lor este de peste 400, iar salariul mediu al unui angajat constituie 4000 de lei. Adesea este foarte greu de apreciat randamentul economic și social al unor astfel de instituții. Tot mai mulți cetățeni susțin părerea că în interiorul unor astfel de organizații are loc „spălarea” sumelor enorme de bani.

În Republica Moldova o presiune crescândă asupra consumatorilor de servicii o au întreprinderile monopoliste „Termocom”,

„Moldtelecom” ș. a., care nu numai stabilesc prețurile și tarifele la serviciile prestate, ci și controlează desfășurarea achitării acestora.

Am prezentat doar câteva exemple din viața instituțiilor moldovenești. Dar și acestea demonstrează cât de importante sunt ele pentru

societate și cât de necesară este cunoașterea lor, pentru ca ele să funcționeze cu un randament cât mai sporit pentru binele poporului Republicii Moldova. Lasă de dorit, de asemenea, activitatea multor altor instituții formale și neformale din Republica Moldova.

BIBLIOGRAFIE

1. Andrei Blavovschi. Doctrine economice, Chișinău, 2004.
2. Gheorghe Popescu. Fundamentele gândirii economice, Editura „Anotimp”, 1993.
3. Ion Pohoată. Doctrine economice universale, „Gh. Zane”, 1993.
4. Enciclopedia Universală Britanică, 2010, vol. 4 și vol. 10.
5. Anuarul statistic al Republicii Moldova, Chișinău, 2012.